

HET WOORD VAN DE WEEK

11 januari 1959

VERSCHIJNT WEKELIJKS

12e jaargang nr. 2

Frankering bij
Abonnement
UTRECHT

De Heer
Mevrouw
Mejuffrouw

Onbestelbare exemplaren
terug aan:
Oudegracht 152, Utrecht

Lezingen voor de radio

18 „ 9.45 V.A.R.A. Nog niet bekend, Prof. dr. G. Stuiveling.
25 „ 9.45 „ Door eenzaamheid gebonden, P. W. Kruyswijk.

Mededeling aan onze lezers

Het einde van het jaar geeft de administratie altijd weer een grote hoeveelheid extra werk doordat de inning van de abonnementsgelden voor het jaar 1959 weer voor de deur staat. U kunt ons veel werk besparen door het verschuldigde bedrag voor 1959, t.w. f 4,—, vóór 15 januari 1959 op onze post rekening 30.49.60 over te schrijven.

Om het iets aantrekkelijker te maken verloten wij onder hen, die vóór 16 januari 1959 hebben gegireerd een 25-tal kalenders.

Voor uw medewerking onze hartelijke dank.

CENTRAAL BUREAU

Het Woord van de Week

Humanistische radiolezingen uitgesproken voor de Vara-microfoon.

Administratie: Humanistisch Verbond, Oudegracht 152, Utrecht, Postgiro 304960.

Abonnementsprijs bij vooruitbetaling f 4,— p. j., buitenland f 4,60 p. j., losse nummers f 0,25

Verbeeldingswereld en werkelijkheid

Wij leven in het tijdperk van de werkelijkheid. Vóór alles willen wij reëel zijn; iemand die met de realiteit geen rekening houdt, heeft geen recht van spreken. Het zakenleven is op de grondslag van de werkelijkheid opgebouwd; de economie houdt er rekening mee; de maatschappelijke arbeid wordt eraan getoetst. Willen wij iets betekenen, willen wij iets tot stand brengen, dan moeten wij nuchter en hard zijn, — „keihard” is een uitdrukking in onze tijd ontstaan en die onze tijd kenmerkt. De werkelijkheid is nuchter en keihard.

Het kenmerk van onze tijd is de zin voor hetgeen men kan ontleden, wegen en meten. Deze voorwaarde voor de tastbare werkelijkheid belichaamt zich inzonderheid in het overwegend belang, dat men toekent aan de techniek en de industrie. De industrialisatie, die gaandeweg zich uitbreidt over gebieden, waar tot nog toe de landelijke rust heeft geheerst, is het duidelijkste teken van de tijdgeest, die niet meer wil weten van lieflijk gedroom in bloeiende weiden en onder het beschuttende loof van oude bomen. Fabrieksschoorstenen, bulldosers en vrachtauto's vormen de kentekenen van onze moderne werkelijkheid, waarin de machine steeds meer de mens vervangt.

De tegenwoordige jeugd behoeft men niet meer aan te komen met sprookjes en spelletjes; een kind werpt zich, zodra het lopen en praten kan, op de technische wonderwereld. Het speelgoed, dat Sinterklaas of de verjaardag hem brengt, moet een mekaniëkje zijn, of liever nog een machine in miniatuur. Elektriciteit, radio, automobielen, — dit is het wat onze jongens van thans interesseert. In de heden-daagse schoolgemeenschap moet het gymnasium het afleggen tegen de H.B.S. en de technische school. De plannen om het Grieks als leervak af te schaffen, openbaren de tegenwoordige geestgesteldheid, die de verbeeldingswereld der oude klassieken met hun verhalen over goden en halfgoden als strijdig met de werkelijkheid overbodig of zelfs schadelijk acht voor het onderwijs, dat immers uitsluitend gericht moet zijn om de jeugd klaar te maken voor het keiharde bestaan in de commerciële en industriële maatschappij.

Nu is er bij deze overschatting van handel en nijverheid een wel heel bijzondere merkwaardigheid op te merken. Hebt U er wel eens op gelet, dat enkele van de belangrijkste voortbrengselen van de moderne techniek bestaan in toestellen, die zich juist laten gebruiken voor het tot stand brengen van een met de werkelijkheid geheel in strijd zijnde verbeeldingswereld? Met een wel zeer duidelijke term heeft men de filmproductie een droomfabriek genoemd. Droomfabriek, — dat zijn ook de radio en de televisie. Want naast de nauwgezette weergave van gebeurtenissen en verschijnselen uit het werkelijke leven, leveren Hollywood en Hilversum tevens met de geraffineerde middelen van het technisch vernuft de verbeelding gelegenheid zich te vermeien in een wereld, waarin dingen gebeuren en dingen te zien en te horen zijn, welke althans in de door hen voorgestelde vorm in de nuchtere en harde werkelijkheid niet bestaan.

Wat de toeschouwer in de bioscoop wordt voorgedraaid is soms even onwerkelijk als de Griekse godengeschiedenissen; het hoorspel verplaatst de luisteraar evengoed in het sprookje als Andersen en Grimm dit hebben gedaan en de televisie put de toneelspelen, die zij op het kijkglas tovert, ook uit het rijk der fantasie.

Zo keert de moderne industrie met enkele van haar voornaamste produkten terug naar een wereld, die zij in haar zin voor de werkelijkheid had gemeend te mogen verloochenen, — de wereld van de verbeelding. Zij volgt hiermee het voorbeeld van een veel oudere technische uitvinding: de boekdrukkunst, die immers óók reeds onmiddellijk haar produktie is begonnen met het leveren van romans, die geheel speelden in de onwerkelijke sfeer van droom en verzinsel.

Verbeeldingswereld en werkelijkheid blijken derhalve geen twee volkomen van elkaar gescheiden en afgesloten gebieden te zijn. De werkelijkheid vervaardigt met haar technische middelen de verbeeldingswereld. En bovendien scheppen de kunstenaars, die de romans, film drama's en hoorspelen schrijven, hun stof uit de wer-

kelijkheid. Al zijn ze nog zo overdreven, nog zo vertekend, nog zo vals romantisch, — ze berusten goeddeels op werkelijkheid; ze zijn aan de werkelijkheid ontleend. Zelfs de zonderlinge figuren en toestanden, die wij in onze dromen ontmoeten, zijn uit brokstukken werkelijkheid samengesteld.

Maar omgekeerd vormt de verbeelding mede de werkelijkheid. De lezer van een roman neemt de daarin verzonnen personen en toestanden zozeer in zich op, dat ze voor hem en in hem gaan leven als een bestaand iets.

Ja, in zijn gevoel en gedachte krijgen deze scheppingen van de fantasie soms groter betekenis dan de bestaande wereld om hem heen. Er moet ergens in Duitsland inderdaad een man geleefd hebben, die Faust heette, maar de wijze waarop Goethe deze bestaande man met zijn dichterlijke scheppingskracht omgevormd heeft tot de wereldberoemde hoofdpersoon uit zijn treurspel, maakt, dat geslacht na geslacht zich met deze verzonnen Faust bezighoudt, terwijl het model van vlees en bloed in vergetelheid is ten onder gegaan.

Don Quichot, Hamlet, Scrooge, Gösta Berling, Baron van Münchhausen, Droogstoppel en Prikkebeen hebben in werkelijkheid nooit bestaan, maar toch is de verbeeldingswereld, die hen omgeeft, als een tastbaar en zichtbaar stuk leven in onze werkelijkheid overgegaan.

Vaak is deze overgang van verbeelding naar werkelijkheid zo sterk, dat hij leidt tot een navolging in het werkelijke leven. De lezer, de toeschouwer wil zijn verbeeldingswereld als werkelijkheid beleven. Daarom doet hij de verzinsels, die indruk op hem gemaakt hebben, na. Toen Goethe het lijden van de door hem gefantaseerde Jonge Werther in een roman had beschreven, ontstond er onder de toenmalige jeugd een algemene drang tot zelfmoord. En het medelijden met de uit de verbeelding van Harriët Beecher Stowe gesproten Oom Tom werd het sein tot de opstand tegen de slavernij van de negers.

Maar wij behoeven zo ver niet van huis te gaan om bewijzen te verzamelen voor de verwerkelijking van verbeeldingen onder de mensen. Volgen onze jonge meisjes en vrouwen, als ze de door de tijd voorgeschreven mode in acht willen nemen, niet de heldinnen van het witte doek na, in kleding, in beweging, in leefwijze?

De invloed, die van onze lectuur, van ons toneel, van de film, de radio en de televisie op ons werkelijke leven uitgaat, is niet licht te overschatten. Diep onder de indruk van een drama keren wij uit de schouwburg naar huis. Opgelucht door een vermakelijke klucht verlaten wij de bioscoop. Wij discussiëren mee met de personages uit een hoorspel. En wat wij eenmaal gezien, gehoord of gelezen hebben, laat ons niet los, nadat wij in het dagelijks leven onze taak hebben hervat.

Wij bemerken dit wel niet altijd, maar de gewekte gedachten en gevoelens drijven als een onderstroom in ons onbewuste voort en bevruchten vandaar uit de woestijn van het dorre dagleven. Zij kunnen onze veerkracht ondermijnen of versterken; onze levenslust doden of nieuw leven inblazen.

Deze navolging kan derhalve ten goede of ten kwade werken. Men schrijft de ontsporingen van de verwilderde jeugd mede toe aan wat deze jongens en meisjes op het witte doek in de bioscoop voor ogen hebben gekregen. Moord, misdaad, zinnelijkheid en lichtzinnigheid zijn daar aan de orde van de dag. En hiervoor ontvankelijke geesten en gemoederen nemen deze verbeeldingswereld zo sterk in zich op, dat zij haar in hun leven verwerkelijken.

Zodra men zich aldus bewust maakt, welk een belangrijke bouwstof de verbeeldingswereld vormt voor de werkelijkheid, zal men zich gaan afvragen, in hoeverre men deze verbeeldingswereld, die zo vaak ten kwade werkt, ten goede kan doen keren.

Onze tijd kenmerkt zich door een nauwgezette zorg voor het welzijn der werkelijkheid. Armoede, ziekte en ellende worden met succes bestreden. Door het aanwenden van doeltreffende middelen verhoogt men het lichamelijk, geestelijk en zedelijk welzijn der mensen. Men kan in dit opzicht onze moderne maatschappij niet genoeg prijzen.

Moet echter met deze zorg voor de werkelijkheid ook niet de zorg gepaard gaan voor het verbeeldingsleven, dat als bouwstof en bestanddeel in de werkelijkheid zo'n gewichtige plaats blijkt in te nemen?

De vraag is: is zulk een zorg mogelijk? Het rijk der verbeelding heeft niet zulk een afgepaste vorm en niet zulke meetbare grenzen, dat men het gemakkelijk kan binnentreden en hervormen. Het kenmerkt zich door een soms onnaspeurlijke vaagheid; het is vloeiend en stromend, zodat men het nooit op heterdaad kan betrappen. Maar toch behoeft de bemoeiing met dit schimachtige rijk niet vruchteloos te blijven.

Laten wij hier met enkele aanwijzingen volstaan, die misschien de richting kunnen aanduiden, waarin wij in onze zorg voor het welzijn van de menselijke verbeeldingswereld kunnen gaan.

Wij kunnen, evenals in het stoffelijke, tastbare en beter grijpbare leven der werkelijkheid twee wegen inslaan: voor onze eigen verbeelding zorgen en de zorg voor de verbeelding van anderen op ons nemen. Het eerste zal gemakkelijker vallen dan het laatste.

Zelfbescherming zouden wij de persoonlijke zorg kunnen noemen. Ieder onzer heeft het recht, zijn verbeeldingsleven zuiver te houden; het te voeden met gunstige invloeden en schadelijke invloeden af te wijzen. Tengevolge van een bepaalde tijdsmode verschijnen er de laatste jaren tal van boeken, die in dicht- en romanvorm een alle levenswaardenontkennende en heel het bestaan verachtende geest ademen. Ook op het toneel waart deze geest rond.

Is men nu als beschaafd mens verplicht, deze romans te lezen, deze toneelstukken bij te wonen? Wie zich de ontzenuwende invloed, die van deze kunstvorm uitgaat, wil besparen, wordt wel beschuldigd van vrees om de werkelijkheid onder ogen te zien. Deze beschuldiging is ongerechtvaardigd. Want het beeld, dat in deze romans en toneelstukken van de werkelijkheid wordt gegeven, is sterk eenzijdig gekleurd. Inderdaad heeft de werkelijkheid een dergelijk aanschijn, maar het is slechts één van de duizenderlei uitingen van de werkelijkheid. De ontken- ners en verachters leven in een verbeeldingswereld, die de werkelijkheid naar hun eigen sombere en moedeloze gemoedsgesteldheid vervormt.

Wij hoeven ons aan een dergelijke invloed niet te onderwerpen, maar houden het recht liever lectuur en toneelspel uit te kiezen, waarvan een opbouwende inplaats van een vernietigende kracht uitgaat.

Naast de prachtige boeken, waaraan wij levenslust en levenskracht danken, bestaan er ook films van dezelfde opbouwende soort. Maar helaas is er juist in de bioscoop maar al te veel, dat de verbeelding inzonderheid van jeugdige toeschou- wers vertroebelt. Hoeveel bederf druppelt er neer in het werkelijke leven van hen, die avond na avond in aanraking worden gebracht met het wuffe en wulpse, het zinneprikkelende en smakeloze, dat deze verbeeldingswereld van misdaad en zedeloosheid biedt!

Kan men hen, die zichzelf niet beschermen, op dit gebied helpen? Verbod dunkt ons hier uit den boze, maar voorlichting kan veel baat geven. Lang geleden heeft de Nederlandse Protestantenvbond een periodiek uitgegeven onder de titel: Boeken waar je wat aan hebt. Zou zoiets ook thans geen navolging verdienen? Het lijkt mij beter dan te waarschuwen tegen boeken, die je moet vermijden.

De toneelkritiek en de filmkritiek doen hier reeds voortreffelijk werk; zij hebben met de recensent op het terrein van de lectuur een verantwoordelijke taak om de betrekking tussen verbeeldingswereld en werkelijkheid tot welzijn van de menselijke geest te ontwikkelen.

H. G. CANNEGIETER

KALENDER 1959

Van de mooie en praktische H.V.-kalender voor 1959 is thans nog slechts een beperkte voorraad. Prijs f 2,50.

Bestellingen bij het Centraal Bureau van het Humanistisch Verbond, Oude- gracht 152, Utrecht. Postrekening 304960.

STUDIEKOSTEN

Ieder mens moet de gelegenheid hebben te voldoen aan zijn verantwoorde- lijkheid die voor hem als mens typerend is, d.i. getrouw aan zijn waarde- besef, zorg te dragen voor zijn persoonlijke ontplooiing.

De samenstellers van het *Rapport Studiekosten* namen o.m. dit als uitgangs- punt bij het behandelen van het vraagstuk van de studiekosten. Prijs f 1,25. Bestellingen bij het Centraal Bureau van het Humanistisch Verbond, Oude- gracht 152, Utrecht. Postrekening 304960.